

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Monitor Beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030 Eerste meting (2025)

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
Team Kennis, Monitoring en Evaluatie
17 februari 2026

>> *Duurzaam, Agrarisch, Innovatief
en Internationaal ondernemen*

Inhoudsopgave

Samenvatting	<u>Pagina 3-5</u>
Achtergrond	
Beleidsprogramma Nationale Parken	<u>Pagina 7</u>
Doel en doelgroepen van de monitor	<u>Pagina 8</u>
Onderzoeksmethode	<u>Pagina 9</u>
Inleidende observatie over verschil tussen de parken	<u>Pagina 10</u>
Resultaten doel 1	<u>Pagina 11-16</u>
Resultaten doel 2	<u>Pagina 17-22</u>
Resultaten doel 3	<u>Pagina 23-28</u>
Resultaten doel 4	<u>Pagina 29-34</u>
Resultaten doel 5	<u>Pagina 35-44</u>
Reflecties en aandachtspunten	<u>Pagina 45-47</u>
Colofon	<u>Pagina 48</u>

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Samenvatting

*>> Duurzaam, Agrarisch, Innovatief
en Internationaal ondernemen*

Samenvatting (1/2)

Inleidende observatie - Parken verschillen onderling in kenmerken en dit is van invloed op de manier waarop zij de doelen van het beleidsprogramma realiseren.

Doel 1 - Alle parken (100%) hebben een plan om de kwaliteiten (natuur, landschap, erfgoed en ruimtelijke kwaliteit) van het gebied te versterken. Het is nog te vroeg om uitspraken te doen over waargenomen effecten op doel 1. Wel voert een overgroot deel van de parken concrete projecten of acties uit gerelateerd aan dit doel, de overige parken bevinden zich nog in de voorbereidings- of opstartfase. De vier kwaliteiten zijn niet los van elkaar te zien. In de parken wordt gezocht naar relevante samenwerkingen met verschillende lokale partijen.

Doel 2 - Alle parken (100%) hebben een plan voor het versterken van het nationaal park in en met de omgeving. Het is nog te vroeg om uitspraken te doen over waargenomen effecten op doel 2. Het grootste deel van de parken voert wel activiteiten uit die gaan over dit doel, de overige parken bevinden zich nog in de voorbereidings- of opstartfase. Nationale parken werken toe naar robuustere natuur- en landschapsgebieden door samen te werken met boeren en andere partners en zetten educatie en bezoekersmanagement in om recreatie in balans met natuurbehoud te brengen. Ze ontwikkelen economische initiatieven om lokale betrokkenheid te vergroten en zetten hun gebiedsidentiteit in om bewustzijn te versterken.

Doel 3 - 33% van alle parken heeft een 'officieel' bezoekersmanagementplan gericht op de balans tussen recreatie en natuur. 57% van de parken werkt met alternatieve plannen die gericht zijn op sturen van bezoekers(stromen). 35% van alle parken neemt waar dat het bezoekersmanagementplan leidt tot verbetering van de natuurkwaliteit. Een meerderheid van 65% is terughoudend, omdat het nog te vroeg is om hier iets over te zeggen. Parken zetten zonering, gerichte sturing van bezoekers, routekeuzes en tijdelijke afsluitingen in om natuur en recreatie in balans te brengen.

Samenvatting (2/2)

Doel 4 - Vrijwel alle parken (90 tot 100%) werken samen met de samenleving. De mate van geformaliseerde samenwerkingen verschilt sterk en is niet altijd een ambitie van parken. Elke type partner draagt op een eigen manier bij aan de verbinding tussen park en samenleving. De diversiteit aan partners maakt dat het nationaal park niet alleen een natuurgebied is, maar een gedeelde maatschappelijke opgave. Gezamenlijke ambities om samenleving steviger met het nationaal park te verbinden hebben parken vooral met natuurorganisaties (95%) en overheden (95%).

Doel 5 - 90% van alle nationale parken heeft een educatieplan of is bezig met een dergelijk plan. Ook is 90% bekend met de educatiestrategie Magische momenten, die door IVN wordt uitgevoerd. 57% van de nationale parken draagt actief het verhaal van de Nederlandse Natuur uit. Het overige deel van de parken is vooral bezig met het uitdragen van hun eigen verhaal. Nationale parken organiseren uiteenlopende educatieve activiteiten, maar het is onduidelijk hoe deze bijdragen aan eenheid. Parken geven aan behoefte te hebben aan sturing en duidelijkheid over de verwachtingen op eenheidsniveau.

Doel 5 (Bekendheidsonderzoek*) - 91% van de respondenten weet van het bestaan van de nationale parken. De Hoge Veluwe wordt het vaakst genoemd (86%). Van Gogh, Nieuw Land en Kalmthoutse Heide het minst vaak (0-2%). Persoonlijk bezoek is veruit de belangrijkste reden waarom respondenten nationale parken kennen. Respondenten associëren nationale parken vooral met natuur en rust. Weinig met beleefbaarheid, recreatie en regionale verbinding. Respondenten hebben een beperkte herkenning van het onderscheid tussen nationale parken en reguliere natuurgebieden. De meerwaarde van een nationaal park zit voor hen meer in informatie en educatie en minder in mogelijkheden voor recreatie.

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Achtergrond

*>> Duurzaam, Agrarisch, Innovatief
en Internationaal ondernemen*

Beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030

Nederland kent 21 nationale parken. Samen vormen ze de topcollectie van natuur en landschap in Nederland. Het [Beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030](#) geeft aan hoe parkorganisaties, provincies, Rijk en partners de komende jaren invulling geven aan de ontwikkeling van nationale parken tot robuuste, kwalitatief hoogstaande natuur- en landschapsgebieden.

In het beleidsprogramma is een streefbeeld opgenomen als wenkend perspectief voor de parken en partners. Om het streefbeeld dichterbij te brengen, zijn vijf doelen geformuleerd voor de periode tot 2030.

Deze beleidsmonitor brengt in kaart hoe de nationale parken ervoor staan om te bepalen of het streefbeeld dichterbij komt.

Doel 1: De natuur-, landschaps-, erfgoed- en ruimtelijke kwaliteiten van ieder nationaal park versterken – elk park vanuit de eigen gebiedsidentiteit;

Doel 2: Ieder nationaal park ontwikkelen naar robuustere natuur- en landschapsgebieden met stevige natuurkernen;

Doel 3: De unieke natuurbeleving van elk nationaal park versterken, in balans met de draagkracht van de natuur;

Doel 4: De samenleving steviger met de nationale parken verbinden;

Doel 5: De herkenbaarheid en eenheid van de gezamenlijke nationale parken in Nederland vergroten.

Doelen en doelgroepen van de monitor

Het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) is verantwoordelijk voor de beleidsmonitor en heeft de uitvoering hiervan bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) uitgezet.

Er zijn drie doelgroepen die van de monitor gebruik willen maken:

LVVN wil inzicht in de voortgang op en effecten van het beleid om gedurende de looptijd van het beleidsprogramma te kunnen (bij)sturen op het dichterbij brengen van de doelen. Ook dient de informatie voor het formuleren van nieuw beleid in een eventuele periode erna.

Het **OGON** (Opdrachtgever-Opdrachtnemer, bestaande uit LVVN, IPO en SNP) heeft een gedeelde verantwoordelijkheid om de ambities uit het beleidsprogramma te verwezenlijken. OGON wil de beschikbare informatie gebruiken om gericht te sturen op de doelen van het beleidsprogramma. Dit gebeurt via het OGON-overleg en de afspraken die daaruit voortkomen tussen de betrokken stakeholders.

Tot slot wil ook het **Nationale Parken Bureau** inzicht in de voortgang op en effecten van het beleid zodat het zo goed mogelijk ondersteuning kan bieden aan nationale parken om activiteiten beter in te zetten voor de te bereiken doelen.

Onderzoeksmethode

In 2024 hebben LVVN, de parken, het Nationale Parken Bureau, experts en vertegenwoordigers van een aantal provincies in een door RVO begeleid traject gewerkt aan de concretisering van de vijf doelen. Daarbij is een verandertheorie ontwikkeld die richting geeft aan de monitoring en bijbehorende indicatoren. Afgesproken is dat de resultaten op landelijk niveau worden gerapporteerd, zodat een algemeen beeld ontstaat van de mate waarin de doelen worden bereikt.

Begin 2025 is deze aanpak getoetst in een pilot met zes nationale parken. Op basis van de ervaringen zijn enkele aanscherpingen doorgevoerd. De overige parken zijn in de periode september – november geïnterviewd.

Deze monitor betreft een eerste meting. Het is de bedoeling om deze meting tijdens de looptijd van het beleidsprogramma tussentijds en achteraf te herhalen, waarbij de resultaten als input dienen voor het volgende meetmoment.

Er is gebruik gemaakt van een kwalitatieve onderzoeksmethode. Een vragenlijst is opgesteld die door de parken is ingevuld en aangeleverd samen met relevante bijlagen. De aangeleverde informatie is geanalyseerd ter voorbereiding op een verdiepend interview. Deze interviews vonden online plaats via Teams, met deelname van de parkcoördinator en de onderzoekers van RVO en zijn gevoerd aan de hand van een vaste interviewleidraad.

Informatie uit de interviews en deskstudie is gecodeerd en samengevat in frequenties en percentages om de resultaten inzichtelijk te maken.

De resultaten zijn grotendeels gebaseerd op zelfrapportage door de parken en geven daarmee een indicatief beeld.

Inleidende observatie - Parken verschillen onderling in kenmerken en dit is van invloed op de manier waarop zij de doelen van het beleidsprogramma realiseren.

Ter inleiding op deze monitor is het belangrijk om te vermelden dat uit het onderzoek duidelijk naar voren kwam hoe sterk parken van elkaar verschillen in kenmerken zoals fysieke grootte, hoe lang ze bestaan, wijze waarop de interne organisatie is ingericht, eigendom van grond, financiële onafhankelijkheid en budget. En dit heeft invloed op hoe zij de doelen van het beleidsprogramma kunnen realiseren.

Het beeld wat de parken teruggeven over de manier waarop zij hun werk uitvoeren is:

- Contextafhankelijk;
- Afhankelijk van hun governancestructuur

Parken zien zich voornamelijk als verbinder, aanjager en/of facilitator:

Verbinder	<ul style="list-style-type: none">• Brengt partijen bij elkaar;• Organiseren van overlegtafels, werkgroepen e.a.;• Bevorderen van onderling draagvlak.
Aanjager	<ul style="list-style-type: none">• Kansen en knelpunten tijdig signaleren;• Agenderen van relevante onderwerpen;• Eerste zetje geven aan projecten (inhoudelijk, procesmatig).
Facilitator	<ul style="list-style-type: none">• Ondersteunen van andermans initiatieven (en verbinden met hun netwerk);• Ontwikkelen en verspreiden van handreikingen, inspiratie- en/of informatiebrochures;• Podium bieden aan goede voorbeelden.

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Resultaten doel 1

Natuur-, landschaps- erfgoed-
en ruimtelijke kwaliteiten van
ieder nationaal park
versterken – elk park vanuit
de eigen gebiedsidentiteit.

>> *Duurzaam, Agrarisch, Innovatief
en Internationaal ondernemen*

Uitleg doel 1 en bijbehorende indicatoren

Dit doel streeft na dat nationale parken zich ontwikkelen tot kwalitatief hoogstaande natuur- en landschapsgebieden met een unieke gebiedsidentiteit. Om de identiteit van het gebied te versterken, zet een nationaal park in op meer samenhang tussen natuur-, cultuurhistorische, erfgoed- en landschapskwaliteiten. Door deze inzet onderscheiden nationale parken zich van andere gebieden in Nederland. Het versterken van hun gebiedsidentiteit komt ook tot stand door natuurkernen te verbinden met het omringende landschap. Dit biedt een kompas voor de ruimtelijke inrichting, kwaliteit en vormgeving van het gebied en de omgeving.

Indicatoren:

Percentage parken met een plan om de kwaliteiten van het gebied te versterken;

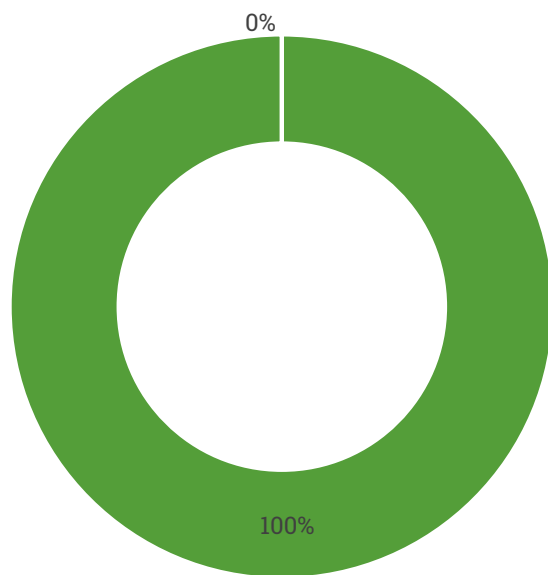
Percentage parken dat effecten* waarneemt op ... binnen haar Nationaal Park-gebied:

- a) natuurkwaliteit
- b) landschapskwaliteit
- c) erfgoedkwaliteit
- d) ruimtelijke kwaliteit

Alle parken (100%) hebben een plan om de kwaliteiten (natuur, landschap, erfgoed en ruimtelijke kwaliteit) van het gebied te versterken.

Percentage parken met een plan om de kwaliteiten van het gebied te versterken (n=21)

■ Ja, er is een plan ■ Nee, er is geen plan

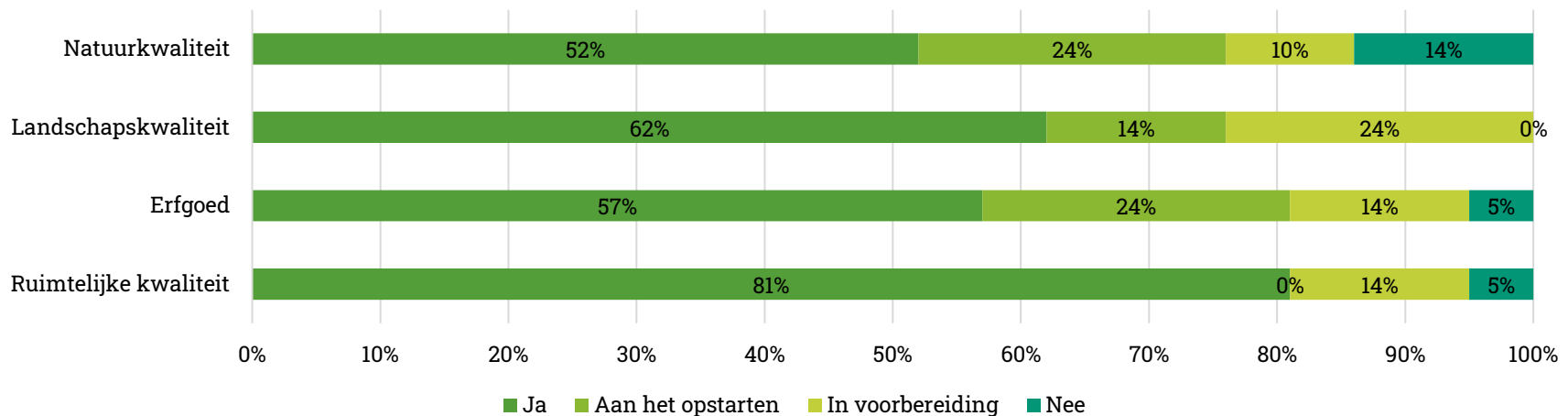
Parken vermelden hun plannen voor doel 1 in verschillende documenten, vaak als onderdeel van een groter integraal plan, zoals:

- Ambitieplan
- Landschapsbiografie
- Masterplan
- Meerjarenplan
- Beheerplan
- Projectplan
- Totaalplan
- Beleidsplan
- Gebiedsvisie
- Toekomstagenda
- Actieprogramma

Het is nog te vroeg om uitspraken te doen over waargenomen effecten op doel 1. Wel voert een overgroot deel van de parken concrete projecten of acties uit gerelateerd aan dit doel, de overige parken bevinden zich nog in de voorbereidings- of opstartfase.

Het park neemt effecten* waar op natuur-, landschaps- erfgoed en/of ruimtelijke kwaliteiten binnen haar Nationaal Park-gebied (n=21)

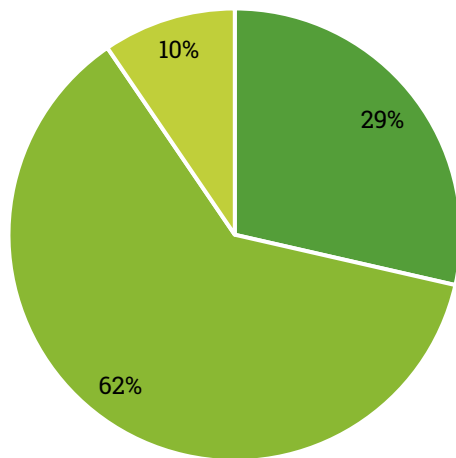

Het merendeel van de parken voert concrete projecten of acties uit (“ja”) of start activiteiten op (“aan het opstarten”) om de kwaliteiten van het park te versterken. Een klein deel bevindt zich in de voorbereidingsfase (“in voorbereiding”), bijvoorbeeld vanwege lopend onderzoek, planning of het vormgeven van ambities. Een enkeling geeft “nee” aan, omdat het park hier geen verantwoordelijkheid of betrokkenheid bij heeft, of het niet van toepassing is. Dit speelt met name bij het aspect ‘natuurkwaliteit’ waarbij het nationaal park geen eigenaar/beheerder is. Parken beseffen dat zij vooral invloed kunnen uitoefenen op de manier waarop hun nationaal park wordt beleefd.

Het overgrote deel van de parken was al voor óf voor en na de start van het beleidsprogramma actief met doel 1 (respectievelijk 29% en 62%). Een klein deel (10%) begon na de start.

Wanneer is het park gestart met activiteiten voor doel 1 (n=21)?

- Activiteiten gestart voor het beleidsprogramma
- Activiteiten gestart deels voor/na start beleidsprogramma
- Activiteiten gestart na beleidsprogramma

Omdat het huidige beleidsprogramma voortbouwt op vorig beleid, hadden de meeste parken dit doel al in hun eigen ambities en documenten opgenomen.

Zo was 29% van de parken al bezig met doel 1 voordat het huidige beleidsprogramma er was.

62% had al activiteiten ondernomen op dit doel voordat het beleidsprogramma er was en is ook met activiteiten begonnen na de start van het beleidsprogramma.

10% van de parken is pas begonnen met activiteiten op doel 1 na de start van dit beleidsprogramma.

Doordat er in het huidige beleidsprogramma ten opzichte van het vorige beleidsprogramma (meer) aandacht is voor o.a. erfgoed en ruimtelijke kwaliteit, geeft het deel (10% + 62%) van de parken aan dat zij als gevolg hiervan activiteiten op deze specifieke kwaliteiten zijn gestart.

De vier kwaliteiten zijn niet los van elkaar te zien. In de parken wordt gezocht naar relevante samenwerkingen met verschillende lokale partijen.

De vier kwaliteiten zijn niet los van elkaar te zien. Ze worden integraal benaderd zodat activiteiten bijdragen aan meerdere kwaliteiten tegelijk.

De meeste parken hebben formeel geen bevoegdheid bij beslissingen die invloed hebben op doel 1. Informeel proberen ze via agendering, advisering, initiatieven op tafel brengen, partijen verbinden etc. toch het nodige te bereiken.

Natuur – Vaak ligt de focus niet op verbeteren, maar op het behouden van de bestaande natuur en biodiversiteit. Parken geven aan dat natuurkwaliteit vooral herstelt (of verbetert) door de natuur met rust te laten. In de parken wordt gewerkt aan versterking van natuur en biodiversiteit via bijvoorbeeld heideherstel, bescherming van een specifieke vispopulatie of een gebied aantrekkelijker maken voor bepaalde natuur- of diersoorten.

Landschap – In de parken wordt gewerkt aan het herstel/behoud van aangetaste of verdwenen landschapselementen. Voorbeelden zijn het herstel van bomenrijen of heggen en het behouden van bepaalde landschapsvormen of open zichtlijnen.

Erfgoed – Erfgoed wordt door parken zoveel mogelijk behouden en als onderdeel van het landschap gemaakt. Via routes, exposities, apps en informatiepunten kunnen bezoekers het erfgoed beleven en leren over de geschiedenis van het gebied.

Ruimtelijk – In de parken wordt gewerkt aan ruimtelijke kwaliteit door het gebied zo in te richten dat natuur, landschap, recreatie en cultuurhistorie elkaar aanvullen. Voorbeelden zijn het aanpassen van recreatievoorzieningen of infrastructuur zodat het past bij de landschapswaarden van het gebied.

Parken geven aan dat zij activiteiten zoveel mogelijk met lokale partijen (bewoners, boeren, vrijwilligers en lokale organisaties e.a.) uitvoeren en merken dat dit betrokkenheid met het gebied vergroot.

Resultaten doel 2

Ieder nationaal park
ontwikkelen naar robuustere
natuur- en
landschapsgebieden met
stevige natuurkernen.

Uitleg doel 2 en bijbehorende indicatoren

Dit doel streeft na dat nationale parken zich tot robuuste, samenhangende natuur- en landschapsgebieden ontwikkelen die goed zijn verbonden met hun omgeving. Hiervoor zoekt het nationaal park verbinding met de omgeving om tot een duurzaam functionerend landschapsecologisch systeem te komen dat minder kwetsbaar en meer zelfredzaam is. Door samen te werken met de omgeving worden natuurgebieden, landschappen en biodiversiteit versterkt. Ook worden kansen voor de leefbaarheid en de sociaaleconomische ontwikkeling van het gebied zo goed mogelijk benut. Dit maakt de ontwikkeling van een nationaal park als robuust natuur- en landschapsgebied een gezamenlijk proces met de omgeving.

Indicatoren:

Percentage parken met een plan voor het versterken van het nationaal park in en met de omgeving;

Percentage parken met inzet op ... ter versterking van het nationaal park in en met de omgeving:

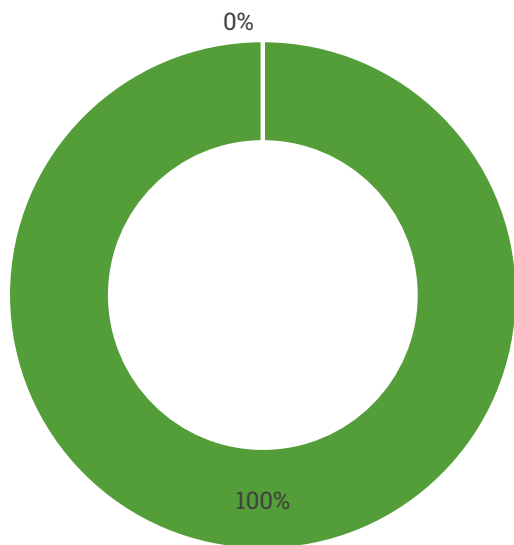
- a) het omliggend agrarische
- b) recreatieve
- c) economische functies
- d) Gebiedsidentiteit

Percentage parken dat effecten* waarneemt op versterking in en met de omgeving vanwege inzet op deze vier subdoelen.

Alle parken (100%) hebben een plan voor het versterken van het nationaal park in en met de omgeving.

Percentage parken met een plan voor het versterken van het nationaal park in en met de omgeving (n=21)

■ Ja, er is een plan ■ Nee, er is geen plan

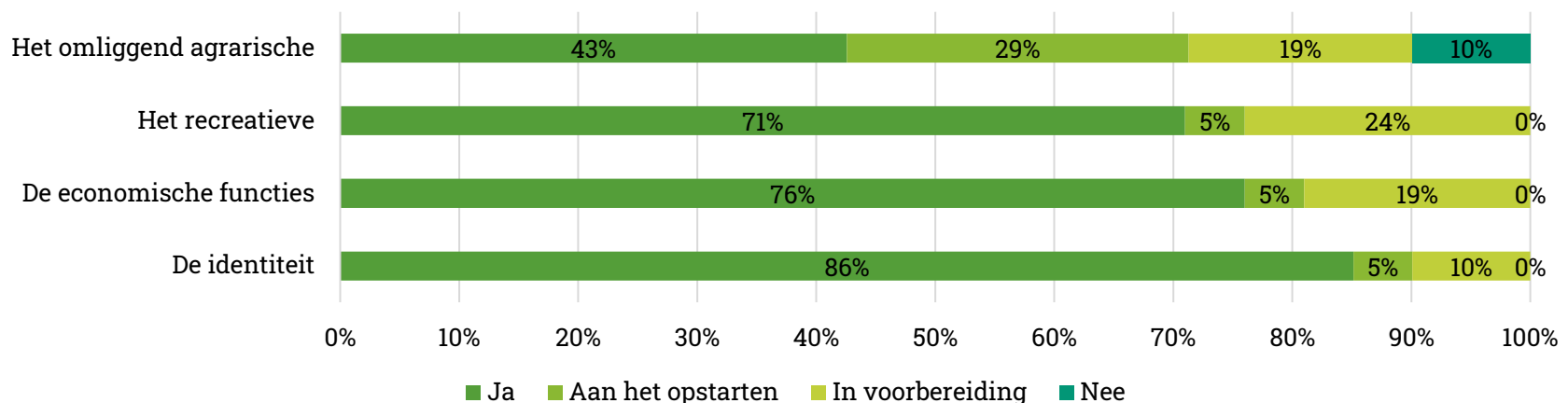
Parken vermelden hun plannen voor doel 2 in verschillende documenten, vaak als onderdeel van een groter integraal plan, zoals:

- Ambitieplan
- Landschapsbiografie
- Masterplan
- LESA
- Jaarplan
- Visie & Strategie
- Toekomstagenda
- Uitvoeringsprogramma

Het is nog te vroeg om uitspraken te doen over waargenomen effecten op doel 2. Het grootste deel van de parken voert wel activiteiten uit die gaan over dit doel, de overige parken bevinden zich nog in de voorbereidings- of opstartfase.

Percentage parken dat effecten* waarneemt in de versterking van het nationaal park in en met de omgeving sinds de start van dit beleidsprogramma, op het gebied van (N=21):

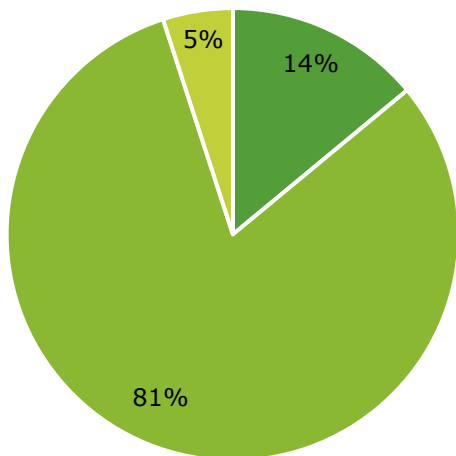

Het grootste deel van de parken onderneemt activiteiten ("ja") om hun nationaal park te verbinden met de omgeving. Enkel zijn nog aan het opstarten ("aan het opstarten") en een klein deel bevindt zich in de voorbereidingsfase ("in voorbereiding"), bijvoorbeeld door onderzoek, planning of het vormgeven van ambities. Het 'nee'-percentage geldt alleen voor het onderdeel 'omliggend agrarisch' omdat er bijvoorbeeld geen agrariërs zijn of omdat dit de verantwoordelijkheid van de lokale overheid is.

Het overgrote deel van de parken was al voor óf voor en na de start van het beleidsprogramma actief met doel 2 (respectievelijk 14% en 81%).

Wanneer is het park gestart met activiteiten voor doel 2 (n=21)?

- Activiteiten gestart voor het beleidsprogramma
- Activiteiten gestart deels voor/na start beleidsprogramma
- Activiteiten gestart na beleidsprogramma

Omdat dit beleidsprogramma voortbouwt op vorig beleid, hadden de meeste parken dit doel al in hun eigen ambities en documenten opgenomen voordat dit beleidsprogramma begon.

14% van de parken was al bezig met doel 2 voordat het huidige beleidsprogramma er was en 81% was zowel bezig met activiteiten voor de start van het beleidsprogramma als erna. Eén park begon pas met activiteiten na de start van het beleidsprogramma.

Nieuw is dat parken activiteiten zijn gaan ontwikkelen op de subdoelen 'het agrarische aspect' en 'gebiedsidentiteit', omdat het beleidsprogramma hier nadrukkelijk aandacht aan besteedt.

Nationale parken werken toe naar robuustere natuur- en landschapsgebieden door samen te werken met boeren en andere partners en zetten educatie en bezoekersmanagement in om recreatie in balans met natuurbehoud te brengen. Ze ontwikkelen economische initiatieven om lokale betrokkenheid te vergroten en zetten hun gebiedsidentiteit in om bewustzijn te versterken.

De vier subdoelen zijn niet los van elkaar te zien en activiteiten hebben vaak betrekking op meerdere tegelijk.

Doel 2 overlapt deels met doel 3 (bezoekersmanagement versus recreatie) en met doel 4 (verbinding park met samenleving) omdat in de uitwerking van dit doel de verbinding met omgeving expliciet is meegenomen.

Omliggend agrarische – Parken werken waar mogelijk samen met boeren. Parken brengen partijen (boeren, overheid, organisaties, bewoners etc.) bij elkaar en delen kennis over onderwerpen als biodiversiteit, bodemverbetering of waterbeheer. De beleving is dat hierdoor begrip ontstaat hoe landbouw, natuur en landschap van elkaar afhankelijk zijn.

Recreatieve – Parken geven aan een spanningsveld te voelen tussen (voldoende) recreatie en natuurbehoud. Hiervoor zetten parken educatie in om bezoekers bewust te maken van de kwetsbaarheid van de natuur. Ook wordt nagedacht waar recreatieve voorzieningen worden geplaatst, zodat bezoekers de natuur eromheen niet (over)belasten. Recreatief gebruik van het park door bijvoorbeeld mountainbikers, hardlopers, paardrijden wordt zoveel mogelijk in samenhang met doel 3 aangepakt.

Economische functies – Via streekproducten, gastheerprogramma's en samenwerkingen met ondernemers dragen nationale parken bij aan de regionale economie. Sommigen parken werken met "Nationaal Park" labels om de herkenbaarheid van lokale producten afkomstig uit het gebied te vergroten. Het gastheerprogramma vergroot de kennis van deelnemers over het park en gebied en zorgt ervoor dat ondernemers zich verbonden voelen

Gebiedsidentiteit – Parken zetten hun gebiedsidentiteit via branding en educatie in om bewoners, bezoekers en ondernemers een 'parkgevoel' te laten ervaren. Ook geven ze hun gebiedsidentiteit vorm door de kwaliteiten van doel 1 erin terug te laten komen. Bijvoorbeeld via een expositie of kunstwerk over een bepaald historisch moment of het plaatsen van dierenafbeeldingen voor meer zichtbaarheid dat dit dier onderdeel is van de gebiedsidentiteit.

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Resultaten doel 3

De unieke natuurbeleving van elk nationaal park versterken, in balans met de draagkracht van de natuur.

>> *Duurzaam, Agrarisch, Innovatief
en Internationaal ondernemen*

Uitleg doel 3 en bijbehorende indicatoren

Dit doel streeft na dat nationale parken op een unieke manier kunnen worden beleefd zonder dat de natuur wordt overbelast. Parken zetten in op het toegankelijk maken van deze unieke en bijzondere natuur met voldoende recreatievoorzieningen en natuurbelevingen die passen bij de waarden en identiteit van het nationaal park. Door recreatie en toerisme in balans met natuur en landschap te houden, kan recreatie leiden tot meer bewustwording van het belang van natuur.

Indicatoren:

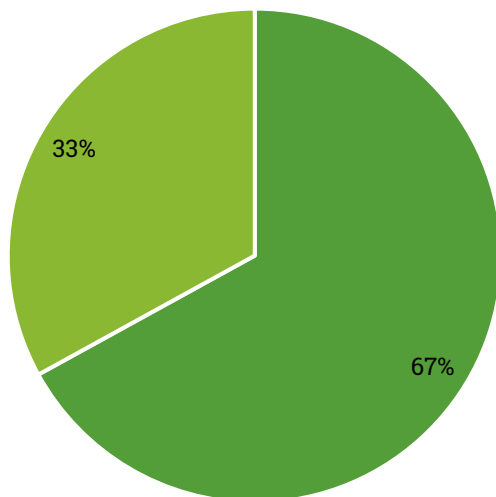
Percentage parken met een bezoekersmanagementplan gericht op de balans tussen recreatie en natuur;

Percentage parken dat effecten waarneemt dat het bezoekersmanagementplan leidt tot verbetering van de natuurkwaliteit.

33% van alle parken heeft een 'officieel' bezoekersmanagementplan gericht op de balans tussen recreatie en natuur. 57% van de parken werkt met alternatieve plannen die gericht zijn op sturen van bezoekers(stromen).

Percentage parken met een bezoekersmanagementplan (BMP) (n=21)

- Nee, geen bezoekersmanagementplan
- Ja, wel een bezoekersmanagementplan

- 33% geeft aan een bezoekersmanagementplan te hebben.
- Van de overige 67% die aangeven niet zo'n dergelijk bezoekersmanagementplan te hebben geeft ongeveer de helft aan wel te werken aan bezoekersmanagement.

Voorbeelden van alternatieve activiteiten die bijdragen aan het inzicht krijgen in en/of sturen van bezoekersstromen zijn:

Zoneringsplan
Spreidingskaart

Als hoofdstuk in een ander document

Uitgeven van een vignet

Onderzoek naar bezoekersstromen (telpalen)

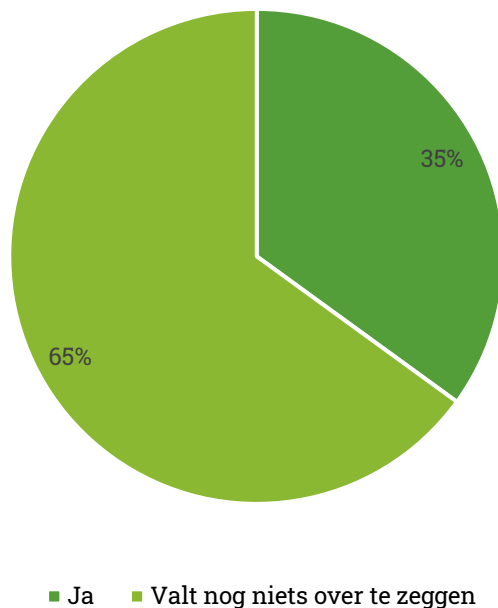
Plaatsen van informatieve zuilen

- Een enkeling geeft aan geen bezoekersmanagementplan te hebben en ook niet aan bezoekersmanagement te werken. Hiervoor wordt als argumentatie aangegeven dat de verantwoordelijkheid hiervoor elders is belegd.

35% van alle parken neemt waar dat het bezoekersmanagementplan leidt tot verbetering van de natuurkwaliteit. Een meerderheid van 65% is terughoudend, omdat het nog te vroeg is om hier iets over te zeggen.

Percentage parken die effecten waarnemen dat het bezoekersmanagementplan* leidt tot een verbetering in natuurkwaliteit (n=20)**:

Parken zoeken naar een balans tussen enerzijds bezoekers te laten genieten van de natuur en tegelijkertijd de natuur zoveel mogelijk te beschermen.

Op dit moment zijn er nog weinig zichtbare effecten waar te nemen. Veel maatregelen van parken bevinden zich nog in de voorbereidingsfase.

Daarnaast is het lastig om effecten toe te schrijven aan de inzet van het nationaal park, want:

- Druk op natuur wordt door andere factoren beïnvloed;
- Druk op natuur varieert in de tijd (bijvoorbeeld per seizoen).

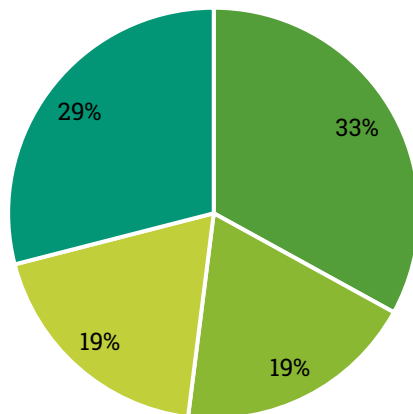
Er blijkt nog weinig beschikbare data over bezoekersdruk en draagkracht van de natuur. Daarom zijn een aantal parken bezig met verschillende onderzoeken.

De verwachting is dat effecten (onder andere van zonerings- en bezoekersmanagement) op de langere termijn beter zichtbaar worden en onderbouwd kunnen worden.

Ongeveer de helft van de parken was al voor óf voor en na de start van het beleidsprogramma actief met doel 3 (respectievelijk 33% en 19%). Een aantal parken (19%) begon alleen na de start.

Wanneer is het park gestart met activiteiten voor doel 3 (n=21)?

- Activiteiten gestart voor het beleidsprogramma
- Activiteiten gestart deels voor/na start beleidsprogramma
- Activiteiten gestart na beleidsprogramma
- Niet bekend

33% van de parken was al bezig met doel 3 voordat het huidige beleidsprogramma er was en 19% was zowel bezig met activiteiten voor de start van het beleidsprogramma als erna.

De 19% van de parken die met activiteiten begonnen na de start van het beleidsprogramma geven aan dat de komst van dit programma helpt in het gericht kunnen inzetten op dit doel.

Voor 29% van de parken is vanuit de antwoorden niet duidelijk geworden wanneer zij precies met activiteiten voor dit doel zijn gestart.

Parken zetten zonering, gerichte sturing van bezoekers, routekeuzes en tijdelijke afsluitingen in om natuur en recreatie in balans te brengen.

Een groot aantal parken werkt met zonering om natuur en recreatie met elkaar in balans te brengen. In rustige zones krijgt natuur prioriteit boven recreatie door de natuur zoveel mogelijk met rust te laten.

Om rust van natuurgebieden te vergroten:

- Worden bezoekers soms **bewust geleid** via aangewezen routes, bijvoorbeeld via een rolstoelpad, kabouterpad of routes die starten vanaf een bezoekerscentrum. Ook wordt bewegwijzering weggehaald om rust te vergroten van de natuurgebieden.
- Worden bezoekers soms **meer verspreid** doordat parken soms routes afsluiten, of bepaalde routes bewust niet onderhouden. Op die manier ontstaan 'natuurlijke barrières' waardoor de bezoeker die route niet meer kan gebruiken en de natuur op die plek wordt ontzien.
- Worden bezoekers soms **geconcentreerd** op logische plekken in het gebied, zoals één centrale parkeerplaats bij het bezoekerscentrum of net buiten de parkgrenzen.
- Worden gebieden gedurende specifieke periodes (broedseizoen, nacht) afgesloten voor bezoekers

Enkele parken werken met telpalen om de drukte te analyseren en routes hierop aan te passen

Sommige parken pakken sluipverkeer aan door bepaalde wegen af te sluiten of verkeer te leiden via bepaalde routes, met rust en bescherming van de natuur en leefomgeving als gevolg.

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Resultaten doel 4

De samenleving steviger met
de nationale parken verbinden.

>> *Duurzaam, Agrarisch, Innovatief
en Internationaal ondernemen*

Uitleg doel 4 en bijbehorende indicatoren

Dit doel streeft na dat nationale parken stevig verbonden zijn met de samenleving. Het idee is dat bewoners, overheden, natuur- en maatschappelijke organisaties, ondernemers en de agrarische sector het nationaal park als een product van de samenwerking in een regio ervaren, zodat deze regionale gemeenschap zich identificeert met het park en met trots een bijdrage wil leveren in de verdere ontwikkeling van het park en de gebieden daaromheen.

Indicatoren*:

Het aandeel nationale parken dat samen met partners werkt aan verbinding, gemeten als:

Aanwezigheid van samenwerking met een of meerdere typen partners;

Percentage van nationale parken waarbij deze samenwerking geformaliseerd is;

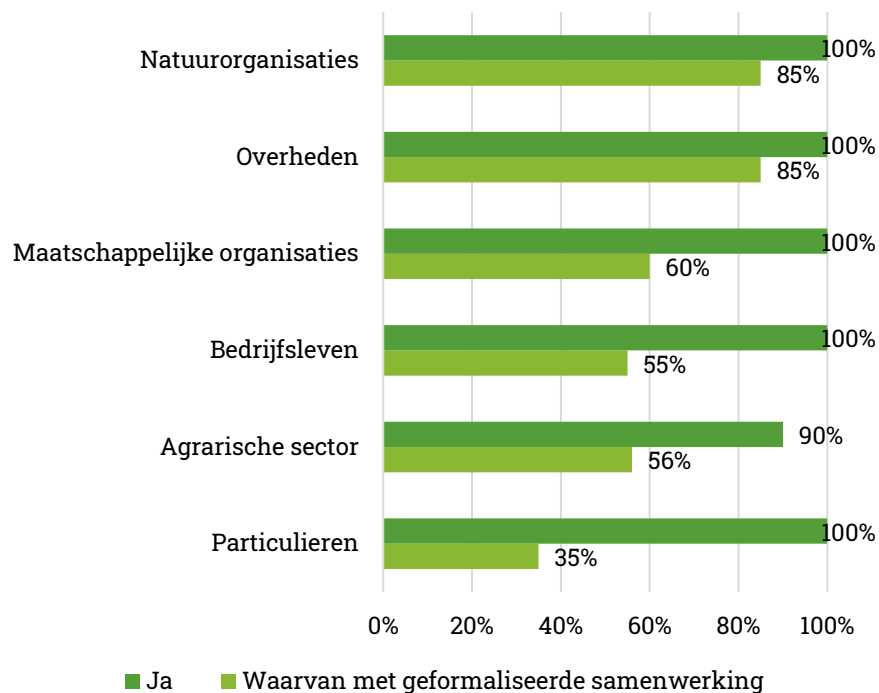
Soort gezamenlijke activiteiten;

Percentage van nationale parken met gezamenlijke ambities om de samenleving steviger te verbinden met het nationaal park.

Vrijwel alle parken (90 tot 100%) werken samen met de samenleving*. De mate van geformaliseerde samenwerkingen verschilt sterk en is niet altijd een ambitie van parken.

Het nationaal park werkt samen met ... aan verbinding* (n=20)**

Nationale parken werken met veel verschillende typen partners samen.

De agrarische sector is voor 90% van de parken een samenwerkpartner.

Als belangrijkste samenwerkpartners worden de natuurorganisaties (terreinbeheerders) en overheden (gemeentes en provincies) genoemd. Overheden zorgen voor kaders, richting en wet- en regelgeving en met natuurorganisaties vanwege hun rol in beheer, kennis en uitvoering.

Het is niet altijd de ambitie van een park om de samenwerking met partners te formaliseren. In sommige gevallen verloopt de samenwerking goed zoals het gaat en sluit een niet-geformaliseerde werkwijze beter aan bij de plaatselijke cultuur.

Elke type partner draagt op een eigen manier bij aan de verbinding tussen park en samenleving. De diversiteit aan partners maakt dat het nationaal park niet alleen een natuurgebied is, maar een gedeelde maatschappelijke opgave.

Een breed overlegorgaan waarin alle typen partners zijn vertegenwoordigd versterkt de onderlinge verbinding en het commitment aan gezamenlijke doelen. Ook doordat iedereen elkaars belangen hierdoor beter kent en begrijpt.

Natuurorganisaties – Door samen te werken aan beheer, natuurbeleving en het ontwikkelen van gezamenlijke projecten wordt (indien van toepassing) natuurbeheer bij de meeste parken als een gezamenlijke verantwoordelijkheid ervaren.

Overheden – Parken nemen deel aan diverse overlegorganen (stuurgroepen, werkgroepen e.a.) en proberen de maatschappelijke betrokkenheid te vergroten door overheid met lokale samenleving te verbinden. Dit doen zij door enerzijds actief deel te nemen aan besluitvormingsprocessen en anderzijds te zorgen dat inwoners, bezoekers en andere partijen actief kunnen 'meedoen'.

Maatschappelijke organisaties – Door deel te nemen aan lokale evenementen, zelf activiteiten te organiseren en (gezamenlijk) educatieve programma's te ontwikkelen voor specifieke doelgroepen (jongeren, bewoners, vrijwilligers) verankeren nationale parken zich in het dagelijks leven. Door dit samen te doen met lokaal maatschappelijke organisaties ontstaat verbondenheid met het gebied.

Bedrijfsleven – Door als nationaal park cursussen aan te bieden aan ondernemers (zoals het gastheren-gastvrouwenprogramma) nemen deze ondernemers vervolgens een actieve ambassadeursrol op zich. Dit versterkt de verbinding met het nationaal park doordat ondernemers beter begrijpen wat het park belangrijk vindt en hun eigen bezoekers kan informeren over de natuur, activiteiten, routes etc. Ook zorgen dit soort educatieve programma's voor het uitdragen van een herkenbaar verhaal (doel 5) over het park richting de samenleving.

Agrarische sector - Het betrekken van de agrarische sector is voor sommige nationale parken een uitdaging, vooral door de zorgen van agrariërs rond Natura 2000 en de beperkingen die zij hierdoor ervaren. Door te benadrukken dat ligging binnen een nationaal park niet automatisch leidt tot waardevermindering én door perspectief te bieden met aanvullende ondersteuning, is de houding van agrariërs in veel gevallen positiever geworden. Tegelijkertijd zijn er ook parken waar innovatieve agrariërs actief zijn en succesvol samenwerken met het park.

Particulieren - Parken betrekken bewoners en vrijwilligers via verschillende activiteiten. Zij geven aan signalen te krijgen dat deze inzet zorgt voor meer trots en verbondenheid met het park. Bewoners kunnen daarnaast een ambassadeursrol vervullen.

Voorbeelden van activiteiten die met de samenwerkpartners worden uitgevoerd.

Verschillende **overleg- en samenwerkingsstructuren**

Brede netwerk, stuurgroep, algemeen bestuur, kernteam, klankbordgroep, communicatie of educatiewerkgroepen, brede overleggroep, gebiedsproces, natuuroverleg

Activiteiten rondom **concrete projecten en gezamenlijke uitvoering**

Financieren van projecten, (mede) ontwikkelen van projecten en/of deelnemen aan projecten

Activiteiten gericht op **educatie en training**

Scholenprogramma's, trainingen, gastheren-gastvrouwenprogramma, bewonerscursussen

Activiteiten gericht op **bewustwording**

Inspiratiedagen, demonstraties, publieksavonden, excursies, een bezoek aan goede voorbeelden, belevingen, gebiedsdialog

Activiteiten gericht op **communicatie en delen van informatie**

Nieuwsbrieven, digitale platforms, folderlijn, communicatieprogramma's, voorlichtingscampagnes

Activiteiten gericht op **kennisontwikkeling**

Onderzoeken, netwerk- en kennisbijeenkomsten

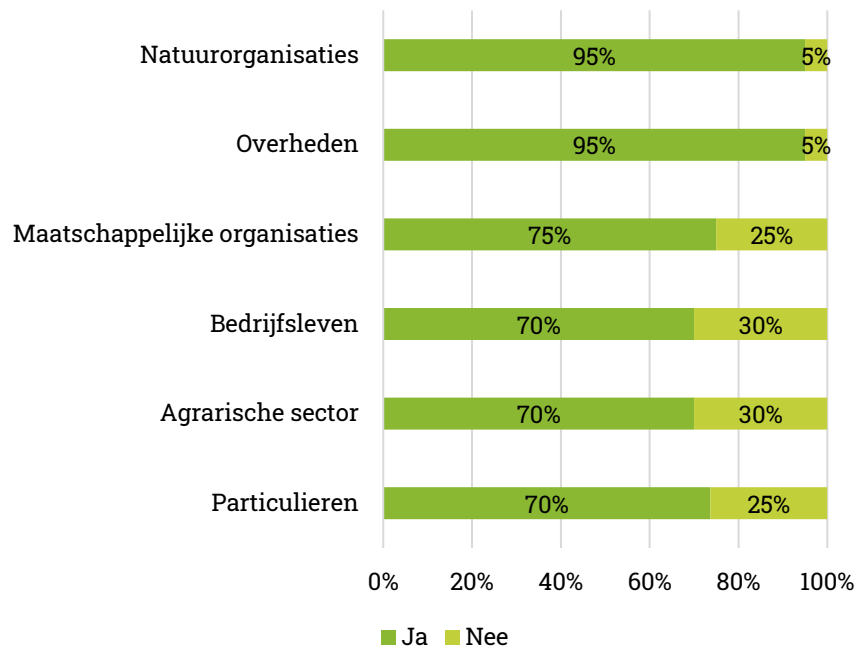
Activiteiten gericht op **stimuleren van lokale economie**

Streekproducten

Gezamenlijke ambities om samenleving steviger met het nationaal park te verbinden hebben parken vooral met natuurorganisaties (95%) en overheden (95%). Veel parken zien kansen voor uitbreiding of intensivering van het netwerk, maar missen de middelen (geld, capaciteit) om dit te realiseren.

Het park heeft gezamenlijke ambities met ... om de samenleving steviger met het nationaal park te verbinden (n=20)*

95% van de parken geeft aan gezamenlijke ambities te delen met vooral natuurorganisaties en overheden om de samenleving sterker met het park te verbinden. Dit is logisch, want deze partijen worden gezien als belangrijkste samenwerkpartners.

Voor de overige samenwerkpartners geldt dat de context, ligging, historie en werkwijze van het park maken of zij gezamenlijke ambities met elkaar hebben.

Veel parken zien kansen voor uitbreiding of intensivering van hun netwerk, maar de ambities zijn vaak groter dan de haalbaarheid.

* 1 park konden we niet bevragen op doel 4.

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Resultaten doel 5

De herkenbaarheid en eenheid
van de gezamenlijke nationale
parken in Nederland
vergroten.

*>> Duurzaam, Agrarisch, Innovatief
en Internationaal ondernemen*

Uitleg doel 5 en bijbehorende indicatoren

Dit doel streeft na dat de nationale parken een gezamenlijk verhaal uitdragen zodat elke Nederlander weet dat Nederland 21 nationale parken heeft en er trots op is. Alle gezamenlijke marketing-, educatie- en communicatieactiviteiten van de nationale parken stimuleren en ondersteunen dit zodat nationale parken een bekend en geliefd fenomeen worden.

Indicatoren:

Percentage parken met een educatieplan;

Percentage parken dat bekend is met de educatiestrategie Magische momenten;

Percentage parken dat het verhaal van de Nederlandse Natuur uitdraagt;

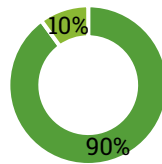
De mate waarin educatieve activiteiten van nationale parken bijdragen aan meer eenheid tussen alle nationale parken;

Bekendheid en herkenbaarheid bij het Nederlandse publiek.*

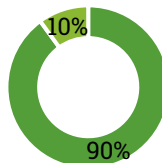
90% van alle nationale parken heeft een educatieplan of is bezig met een dergelijk plan. Ook is 90% bekend met de educatiestrategie Magische momenten, die door IVN wordt uitgevoerd.

Percentage parken met een educatieplan
(n=21)

■ Ja, er is een plan ■ Nee, er is geen plan

Percentage parken dat bekend is met de
educatiestrategie Magische momenten
(n=21)

■ Ja, bekend ■ Nee, niet bekend

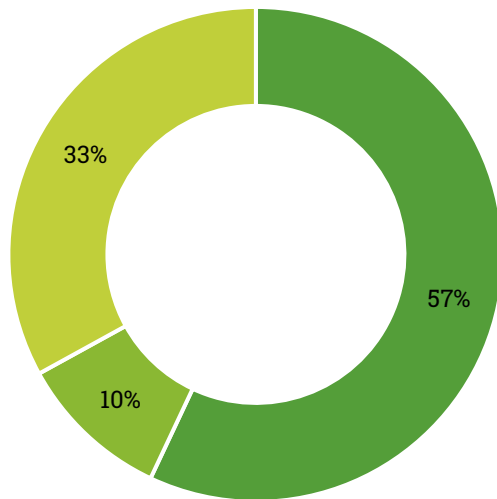
90% van de parken heeft een educatieplan. Dat wil niet zeggen dat de overige 10% niets op het gebied van educatie doet, zij zijn vaak bezig met het opstellen van een plan of voeren al educatieve activiteiten uit, alleen niet in één overkoepelend document gevat.

90% van de parken geeft aan bekend te zijn met de educatiestrategie Magische momenten. 10% is hier niet mee bekend mee, wat niet betekent dat deze strategie niet wordt toegepast. IVN is bij veel parken verantwoordelijk voor educatieactiviteiten, waardoor IVN-collega's soms beter op de hoogte zijn van deze strategie.

57% van de nationale parken draagt actief het verhaal van de Nederlandse Natuur uit. Het overige deel van de parken is vooral bezig met het uitdragen van hun eigen verhaal.

Percentage parken dat het verhaal van de Nederlandse Natuur uitdraagt (n=21)

■ Ja ■ Nee ■ Ja, minimale inzet

Parken die niet of minimaal bezig zijn met het uitdragen van het verhaal van de Nederlandse Natuur, hebben vaak al zoveel te vertellen over hun eigen park, dat het verhaal op landelijk niveau niet aan bod komt.

Nationale parken organiseren uiteenlopende educatieve activiteiten, maar het is onduidelijk hoe deze bijdragen aan eenheid. Parken geven aan behoefte te hebben aan sturing en duidelijkheid over de verwachtingen op eenheidsniveau.

Voorbeelden van educatieve activiteiten die volgens parken bijdragen aan eenheid op landelijk niveau zijn:

Landelijke activiteiten zoals: Dag van het Nationale Park, Laarzendag en Vogeltrek

Gezamenlijke uitstraling in communicatie zoals: aansluiten bij de huisstijl van Nationale Parken Bureau (website, logo, kleurstelling)

Gezamenlijk initiatieven zoals: landelijke bijeenkomst voor junior rangers en uitrol van cursus gastheer-/gastvrouwschap naar alle parken

Door grote verschillen in inhoud, organisatie en dynamiek ervaren parken moeite om gezamenlijk één eenheid uit te stralen.

Veel parken geven aan behoefte te hebben aan sturing en ondersteuning bij de invulling van wat op eenheidsniveau van hen wordt verwacht. Hiervoor is wellicht een rol weggelegd voor het Nationale Parken Bureau.

Daarnaast benoemen parken de behoeften aan:

- Vaker delen van werkende principes en goede voorbeelden met elkaar
- Gezamenlijk invulling geven aan de positionering van “Nationale Parken” als herkenbaar merk
- Gezamenlijke ontwikkeling van inspiratiebrochures
- Vaker samen optrekken (en monitoren) op parkoverstijgende thema's

Aanvullend voor doel 5 (extern onderzoek) en bijbehorende indicatoren

Deze informatie is afkomstig uit:
“Bekendheidsonderzoek Nationale Parken”, welke in
2024 is uitgevoerd door Bureau van Ruimte en Vrije tijd
en Ipsos I&O.

Het volledige onderzoek is [hier](#) te vinden.

Indicatoren:

Percentage Nederlanders dat de nationale parken kent;

Percentage Nederlanders dat de nationale parken herkent;

Percentage Nederlanders dat weet waar nationale parken
voor staan;

De mate waarin Nederlanders herkennen waar nationale
parken zich in onderscheiden t.o.v. andere natuur.

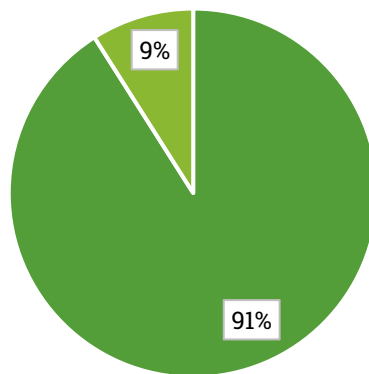

91% van de respondenten weet van het bestaan van de nationale parken. De Hoge Veluwe wordt het vaakst genoemd (86%). Van Gogh, Nieuw Land en Kalmthoutse Heide het minst vaak (0-2%).

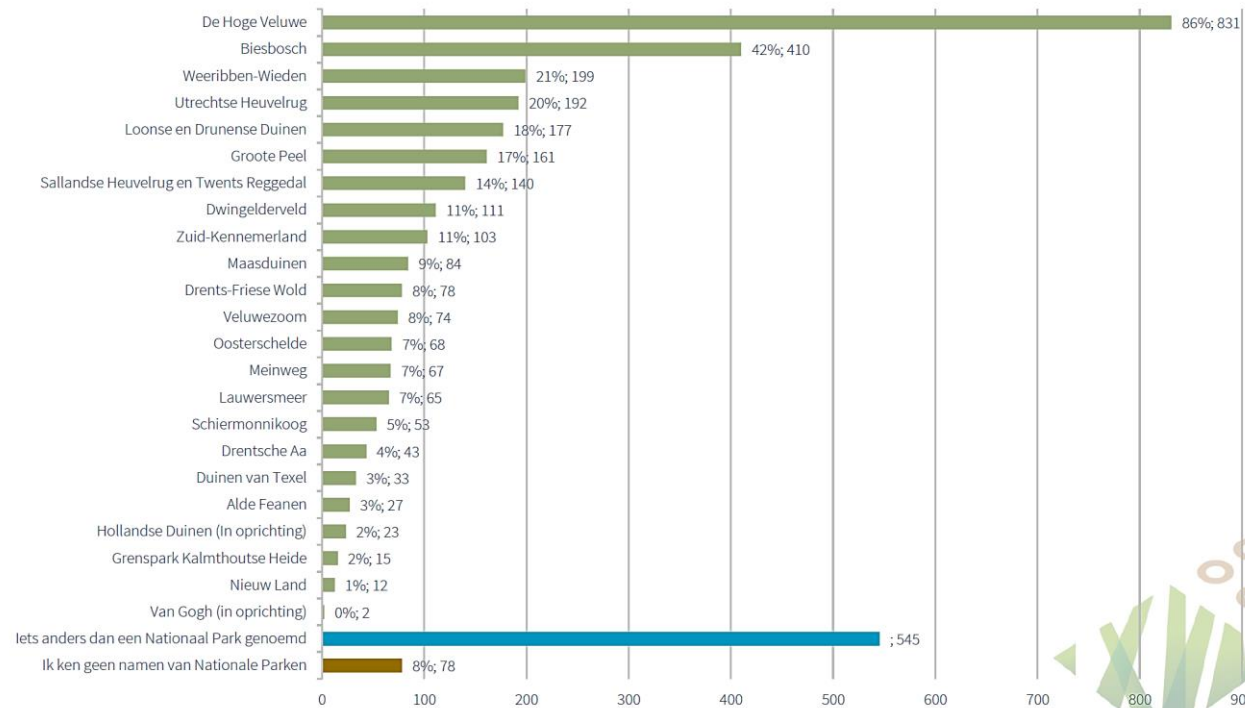
Figuur 2.4 Welke Nationale Parken in Nederland kent u? (open vraag) (N = 966, R = 3591)

De figuur laat zowel het aantal keer dat het park is genoemd zien, als het percentage van het totaal aantal respondenten.

Wist u dat Nederland nationale parken heeft?
(n = 1.050)

■ Ja ■ Nee

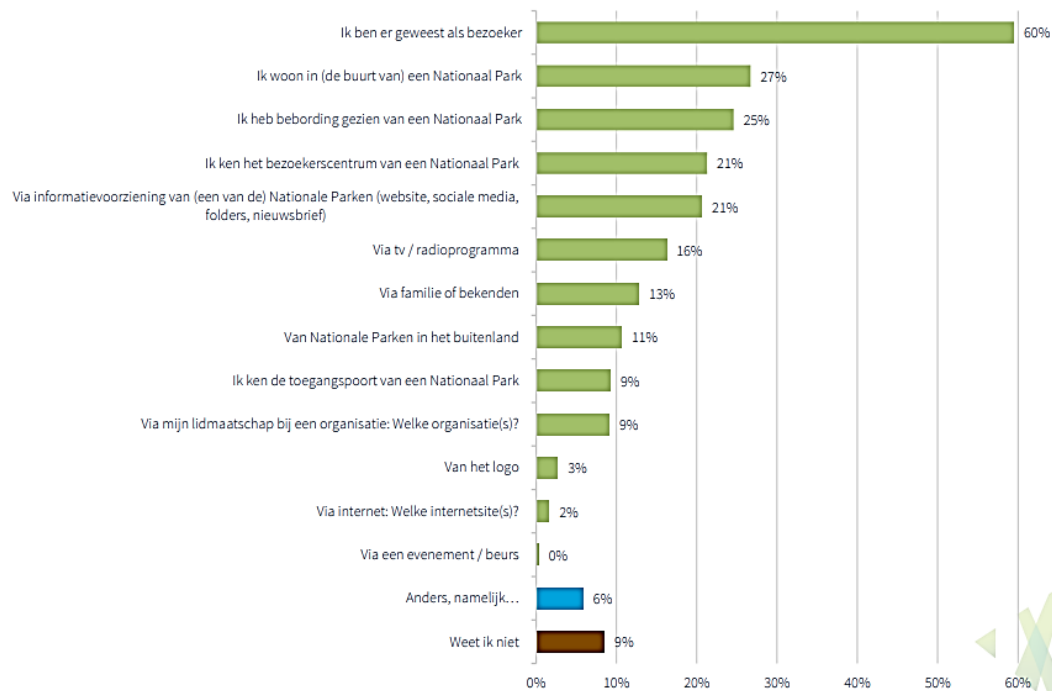

Respondenten: alleen gesteld aan respondenten die wisten dat Nederland Nationale Parken heeft.

Persoonlijk bezoek is veruit de belangrijkste reden waarom respondenten nationale parken kennen.

Figuur 2.3 Waarvan kent u het begrip 'Nationale Parken'? (N = 981, R = 2276)

Respondenten: alleen gesteld aan respondenten die het begrip en/of (een van) de individuele Nationale Parken kennen

De optie 'ik ben er geweest' (60%) is veruit de belangrijkste reden waardoor mensen nationale parken kennen.

Weinig respondenten kennen de nationale parken van een evenement/beurs, het logo of een internetsite (0 tot 3%).

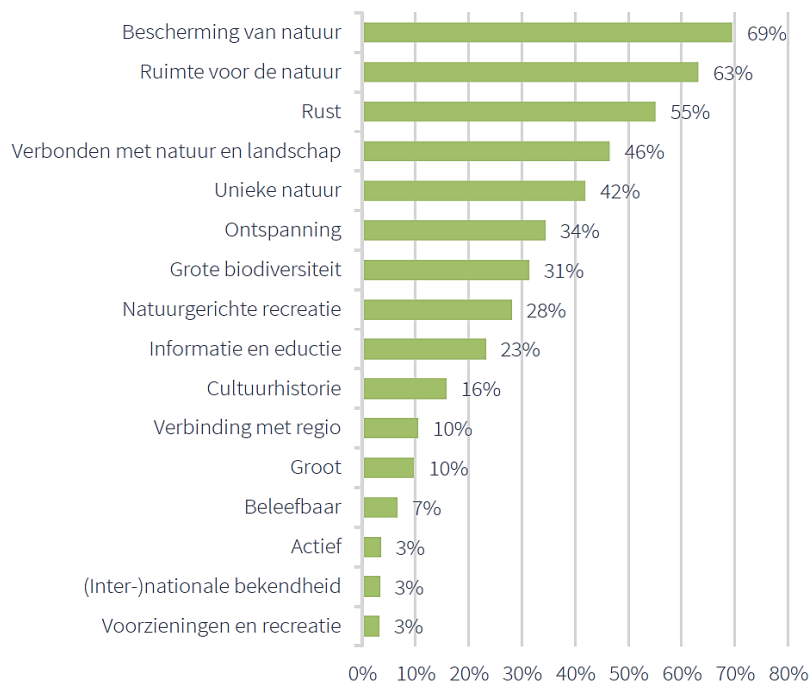
De toegangspoort van een nationaal park (9%) is veel minder bekend dan de bebording (25%) of het bezoekerscentrum (21%), ondanks dat toegangspoorten en bezoekerscentra vaak op dezelfde locatie liggen.

6% van de respondenten kent nationale parken via andere manieren, zoals werk, school, studie, algemene kennis of ervaringen uit de jeugd.

Respondenten associëren nationale parken vooral met natuur en rust. Weinig met beleefbaarheid, recreatie en regionale verbinding.

Figuur 2.10 Welke typeringen passen volgens u bij een Nationaal Park? (N = 1050, R = 4688)

Bescherming van de natuur, ruimte voor de natuur en rust worden het meest (55% tot 69%) geassocieerd met nationale parken.

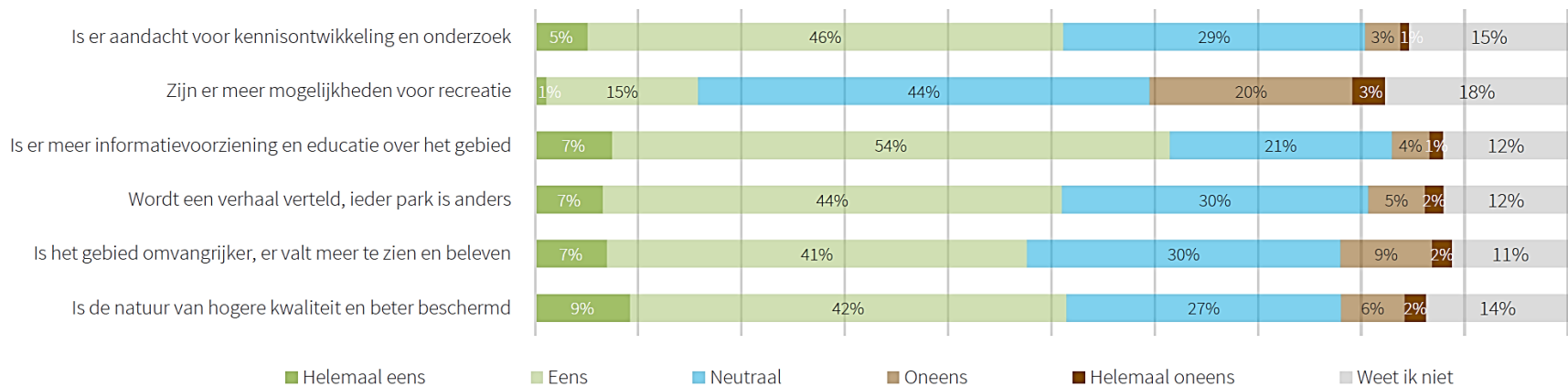
Actief, (inter-)nationale bekendheid en voorzieningen en recreatie worden het minst (allen 3%) geassocieerd met nationale parken.

Veel aspecten waar de nationale parken zich voor inzetten worden door de respondenten beperkt geassocieerd met nationale parken, zie bijvoorbeeld cultuurhistorie (16%), verbinding met regio (10%) en beleefbaar (7%).

Respondenten hebben een beperkte herkenning van het onderscheid tussen nationale parken en reguliere natuurgebieden. De meerwaarde van een nationaal park zit voor hen meer in informatie en educatie en minder in mogelijkheden voor recreatie.

Figuur 2.14 Wat is voor u de meerwaarde van een Nationaal Park ten opzichte van een regulier natuurgebied? (N = 1050)

Respondenten verwachten voornamelijk (61%, helemaal eens, eens) meer informatie en educatie in een nationaal park ten overstaan van een regulier natuurgebied.

Een beperkt deel (16%) van de respondenten verwacht meer mogelijkheden voor recreatie in een nationaal park.

Een relatief groot deel heeft "weet ik niet" ingevuld en geeft aan het verschil niet te weten tussen een nationaal park en een regulier natuurgebied.

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Reflecties en aandachtspunten

>> *Duurzaam, Agrarisch, Innovatief
en Internationaal ondernemen*

Reflecties en aandachtspunten – in relatie tot het beleidsprogramma

De doelen uit het beleidsprogramma zijn breed en weinig concreet geformuleerd en overlappen inhoudelijk. Hierdoor is het voor parken lastig om te bepalen wanneer zij aan een specifiek doel werken.

Meerdere parken willen zelf hun inzet monitoren, maar vinden het lastig om dit in concrete resultaten te vertalen. Bovendien is onduidelijk of monitoring tot hun verantwoordelijkheid hoort.

Nieuwere parken blijken hun plannen sterker te baseren op het huidige beleidsprogramma dan parken die al langer bestaan, die volgen vaker een eigen koers.

De mate waarin parken afhankelijk zijn van overheidsfinanciering verschilt sterk. Waar de financiering essentieel is, werkt het beleidsprogramma sturend; waar zij slechts aanvullend is, speelt het programma een beperktere rol.

Het Nationaal Park 'nieuwe stijl', een concept wat door meerdere parken is genoemd, verbreedt zowel de afbakening als de beleving van een park. Daarmee komt de vraag centraal te staan wat een nationaal park tot een Nationaal Park maakt.

Reflecties en aandachtspunten – in relatie tot deze monitor

Veel activiteiten waar parken aan werken hebben een langetermijnperspectief. Dit roept de vraag op hoe de volgende monitor inzicht biedt in 'verandering' of 'voortgang'.

Omdat parken onderling sterk verschillen, vragen sommige parken zich af wat op landelijk niveau zinvol is om te rapporteren.

Invullen van de vragenlijst was voor sommige parken lastig, omdat veel activiteiten meerdere doelen tegelijk raken

De informatieverzameling heeft veel specifieke voorbeelden opgeleverd. Deze konden in deze meting niet worden gebruikt vanwege de afspraak op landelijk niveau te rapporteren. Mogelijk kan bij een volgende meting ruimte worden gevonden om de voorbeelden wel te delen.

Sommige parken ervaren dat er al veel gemonitord wordt. Vanuit verschillende initiatieven.

Het is de vraag of het realistisch is om te verwachten dat een bezoekersmanagementplan leidt tot verbetering van de natuurkwaliteit. Gezien de huidige staat van de natuur en de vele externe invloeden is dit een moeilijk te behalen doel. Mogelijk kan beter worden gekeken of het bezoekersmanagementplan ervoor zorgt dat de natuurkwaliteit op zijn minst behouden blijft (in plaats van te verbeteren) (doel 3).

Om effecten van bezoekersmanagement op natuurkwaliteit vast te stellen, is data nodig over de stand van de natuur. Hierbij is wellicht een rol weggelegd voor het Nationale Parkenbureau (doel 3).

Doel 5 richt zich op de bijdrage van educatieve activiteiten aan samenhang tussen de nationale parken. Dit onderzoek richtte zich vooral op deelname aan activiteiten, niet op hun effect op eenheid. Een volgend monitoringsmoment kan dit effect concreter in kaart brengen.

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Colofon

Deze monitor is gemaakt door RVO in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.

Auteurs

Tamsin Aufderheijde

Clarinda Duim-van Versendaal

Stephan Hoving

Fotografie

Ellen van der Doel (Drentsche AA, De Meinweg, Oosterschelde, Sallandse Heuvelrug, Utrechtse Heuvelrug, Weerribben)

Karin Broekhuijsen (Drents-Friese Wold, Dwingelderveld)

Bob Luijks (Maasduinen)

Marijke Vaes (De Groote Peel)

Marjolein den Hartog-Kissmyarts (Nieuw Land)

Nancy Carels (Van Gogh)

Ruud Maaskant (Zuid-Kennemerland)

Foto's van de overige parken zijn bezit van het Nationale Parken Bureau

>> *Duurzaam, Agrarisch, Innovatief
en Internationaal ondernemen*